СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борщевська О. М., Заснов І. О. Правові підстави та перспективи використання штучного інтелекту в судочинстві України. *Правова держава: цивільне право і процес.* 2023. № 50. С. 106-119. DOI: https://doi.org/10.18524 (дата звернення: 30.09.2026)
2. Скляренко І. В. Перспективи застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. Т. 1, № 81. С. 231-237. DOI: https://doi.org/10.24144/2307 (дата звернення: 30.09.2026)
3. Дрогозюк К. Б. Використання штучного інтелекту в цивільному судочинстві України. *Соціально-політична та правова система України в цифрову епоху: сучасні виклики* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 22 квіт. 2026 р.) / заг. ред. С. Ківалова ; НУ «Одес. юрид. академія». Одеса : Фенікс, 2026. Т. 2. С. 173-176. DOI: https://doi.org/10.32837/11300.33026 (дата звернення: 30.09.2026)
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс, Закон від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 05 серпня 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 30.09.2026)
5. Ухвала Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 26 березня 2026 р. у справі № 523/9632/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень.* URL: https://reyestr.court.gov.ua/ (дата звернення: 30.09.2026)
6. Штучний інтелект у судовій системі: перспективи та ризики. 13.08.2024. *Судова влада України.* URL: https://cv.court.gov.ua/tu26/pres-centr/news/1651720/ (дата звернення: 30.09.2026)

Вискірко Євген, здобувач
Науковий керівник:Сапарова А.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ АНТИСЕМІТИЗМУ В УКРАЇНІ

Питання протидії антисемітизму в Україні останніми роками отримало окреме законодавче оформлення. Водночас сама поява спеціального закону ще не означає автоматичної появи нового та ефективного механізму захисту. Навпаки, аналіз чинного регулювання показує низку проблем: дублювання вже існуючих правових норм, нечіткість окремих юридичних формулювань, відсутність самостійних механізмів запобігання та недостатньо розмежований облік правопорушень. Саме тому доцільно досліджувати не лише факт заборони антисемітизму, а й якість та практичну ефективність відповідного правового регулювання.

Основу спеціального регулювання становить Закон України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» від 22 вересня 2021 року № 1770-IX [1]. Закон визначає антисемітизм як певне сприйняття євреїв, що виражається у ненависті до євреїв, а також перелічує основні його прояви: заклики або виправдання насильства, ненависницькі висловлювання, колективне покладання відповідальності на осіб єврейського походження та інші дії [1]. Отже, законодавець прагнув надати явищу окреме правове визначення та прямо заборонити його прояви. Однак виникає питання, наскільки самостійним є цей закон у системі українського права.

Науково-експертне управління Верховної Ради України ще під час розгляду законопроєкту № 5109 звернуло увагу на те, що запропоноване регулювання значною мірою охоплювалося вже чинними міжнародними договорами та національним законодавством, зокрема статтею 161 Кримінального кодексу України і Законом України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [2]. Тому одним із головних проблемних аспектів є питання доцільності спеціального закону, якщо значна частина суспільних відносин

уже врегульована загальними антидискримінаційними та кримінально-правовими нормами. Водночас самостійний закон може мати позитивне значення як декларація державної політики та як засіб чіткішого позначення антисемітизму як суспільно небезпечного явища. Проблема полягає в тому, що для реальної ефективності декларації мають супроводжуватися конкретними механізмами її реалізації.

Особливо показовим є співвідношення Закону № 1770-IX та статті 161 КК України. У 2022 році було прийнято Закон № 2037-IX, яким до абзацу першого частини першої статті 161 після слів «приниження національної честі та гідності» додано лише слова «прояви антисемітизму» [3]. При цьому санкція норми не була самостійно створена або посилена. Таким чином, зміна має переважно уточнювальний характер: антисемітизм прямо названо в диспозиції норми, яка й до цього охоплювала дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі, а також дискримінацію за відповідними ознаками. Закон № 2037-IX був ухвалений 15 лютого 2022 року, але набув чинності 15 квітня 2026 року, тому саме у 2026 році це уточнення стало чинною частиною кримінально-правового регулювання.

Не менш важливою проблемою є принцип юридичної визначеності. Науково-експертний висновок щодо законопроєкту № 5109 вказував на недостатню однозначність дефініції антисемітизму та на використання термінів і словосполучень, які можуть тлумачитися по-різному: «антисемітські висловлювання», «мотиви антисемітизму», «радикально-ідеологічні переконання», «екстремістські релігійні погляди», «стереотипні, ненависницькі та такі, що озлоблюють, заяви» тощо [2]. Для правової норми це принципове питання, адже надмірно оціночні поняття можуть призводити до неоднакового застосування законодавства. Особливо складним є визначення межі між антисемітським висловлюванням та іншими формами суспільної дискусії, які самі по собі не повинні тягнути юридичну відповідальність. У демократичній державі протидія ненависті має поєднуватися із забезпеченням свободи вираження поглядів, тому критерії обмеження повинні бути максимально чіткими.

Водночас суспільна практика свідчить, що єврейська громада в Україні має можливість відкрито проводити релігійні та культурні заходи, зокрема публічні святкування Хануки та встановлення менори у Києві. Такі приклади є важливою ознакою свободи віросповідання та публічної присутності громади, але самі по собі не можуть бути юридичним доказом відсутності антисемітизму. Коректніше говорити про те, що поряд із наявністю окремих антисемітських інцидентів в Україні існує загальне правове та суспільне середовище, яке допускає вільне функціонування єврейських релігійних і культурних інституцій. Саме тому правова оцінка повинна ґрунтуватися не на окремих позитивних прикладах, а на системі гарантій і практиці їх застосування.

У 2025 році до Верховної Ради було внесено проєкт № 14228 щодо визначення спеціального координатора з питань запобігання та протидії антисемітизму. У матеріалах Верховної Ради зазначено, що чинне законодавство не визначає єдиного центрального органу виконавчої влади, який реалізовував би відповідну політику, а новою ініціативою пропонується врегулювати координацію, моніторинг та міжвідомчу взаємодію [4]. Сам факт появи такого законопроєкту свідчить, що після прийняття Закону № 1770-IX залишилися інституційні питання, які не були повністю вирішені. Отже, проблема полягає не лише у змісті заборони антисемітизму, а й у тому, хто, яким чином і за якими процедурами має забезпечувати її виконання.

Таким чином, основним проблемним аспектом правового регулювання протидії антисемітизму в Україні є дисбаланс між наявністю спеціальної законодавчої заборони та недостатньою деталізацією механізмів її практичної реалізації. До проблем можна віднести часткове дублювання загального антидискримінаційного і кримінального законодавства, недостатню юридичну визначеність окремих понять, уточнювальний характер змін до статті

161 КК України, недосконаліть системи статистичного обліку та відсутність чітко визначеної інституційної координації. Перспективним напрямом удосконалення видається не просте подальше розширення переліку заборон, а формування узгодженої системи: чітких дефініцій, єдиних правил документування, належної підготовки правоохоронців, прозорої статистики та визначеного державного координатора. Такий підхід дозволив би одночасно ефективніше захищати єврейську громаду від дискримінації та гарантувати дотримання принципів рівності, юридичної визначеності й свободи слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні: Закон України від 22.09.2021 р. № 1770-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1770-20#Text

2. Науково-експертний висновок на проєкт Закону про запобігання та протидію антисемітизму в Україні (реєстр. № 5109 від 19.02.2021). URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/

3. Про внесення зміни до статті 161 Кримінального кодексу України для реалізації положень Закону України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» : Закон України від 15.02.2022 р. № 2037-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2037-20#Text

4. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про запобігання та протидію антисемітизму в Україні» щодо визначення спеціального координатора з питань запобігання та протидії антисемітизму, № 14228 від 17.11.2025. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/

Войцих А.В., здобувач
Науковий керівник: Бондаренко Н.О.
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПРАВОМ ЄС

Інтеграція України до ЄС є одним із головних завдань нашої держави на даному етапі. Для того щоб стати повноправним членом Європейського Союзу, Україна має повністю узгодити своє національне законодавство з нормами європейськими права, які називаються acquis communautaire, тобто адаптувати, гармонізувати своє право. Здобуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі у 2022 році та офіційне відкриття передвступних переговорів актуалізували це завдання державних органів та юристів [1, с. 45].

Основною метою гармонізації є формування єдиного правового поля між Україною та країнами-членами ЄС щоби забезпечити вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей, а також захистити права людини в демократичній державі. В умовах сьогодення цей процес зіштовхується з багатьма труднощами, що потребують детального аналізу та вирішення [2, с. 112].

Найскладнішим викликом є запровадження воєнного стану в Україні у звязку з повномасштабною війною. Це вимагає від держави ухвалення швидких та особливих рішень щоби забезпечити обороноздатність країни. Також європейські стандарти потребують прозорості, дотримання суворих демократичних процедур, а також часто довготривалих обговорень законопроєктів. До того ж варто додати, що більщість державних ресурсів спрямовуються на оборонні потреби. Це ускладнює процес фінансування складних реформ у інших сферах, як, наприклад, технічне регулювання та охорона довкілля [3, с. 78].

Іншим викликом є динамічність та великий обсяг європейського права. Законодавство ЄС містить десятки тисяч нормативних актів у різних сферах, включаючи цифрові технології та сільське господарство. Також варто врахувати, що право ЄС доповнюється новими директивами, регламентами, а тому українські законотворці мають адаптувати норми, які самі по собі постійно змінюються [4, с. 15].